ПРИДНІПРОВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ
БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ

ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

Збірник наукових праць

№ 163, 2020

Видавничий дім
«Гельветика»
2020

УДК 330(06)
Е 45

Головний редактор:
Орловська Юлія Валеріївна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».

Члени редакційної колегії:
Булатова Олена Валеріївна – доктор економічних наук, професор, перший проректор Маріупольського державного університету.
Дубницький Володимир Іванович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки Українського державного хіміко-технологічного університету.
Дугінець Ганна Володимирівна – доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри світової економіки Київського національного торговельно-економічного університету.
Каховська Олена Володимирівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та підприємництва ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».
Фісуненко Павло Анатолійович – кандидат економічних наук, доцент, декан економічного факультету, доцент кафедри обліку, економіки та управління персоналом підприємства ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».
Чала Вероніка Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».
Черчата Анжела Олексіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, управління проектами і логістики ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури».
Maija Šenfelde – PhD in Economics, Professor of Macroeconomics, Director of the Institute of National and Regional Economy at Riga Technical University (Latvia).

Друкується відповідно рішення Вченої ради
Придніпровської державної академії будівництва та архітектури
(Протокол № 7 від 22.12.2020 р.)

Свідоцтво про Державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації серія КВ № 12699-1583 Р,
видане Міністерством юстицій України 17.05.2007 р.

Науковий збірник «Економічний простір» включено до переліку наукових фахових видань України
в галузі економічних наук (категорія «Б») на підставі Наказу МОН України
від 2 липня 2020 року № 886 (додаток 4)

Галузь науки: економічні.
Спеціальності: 051 – Економіка; 073 – Менеджмент; 075 – Маркетинг;
076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність;
281 – Публічне управління та адміністрування; 292 – Міжнародні економічні відносини.

Збірник включений до міжнародних наукометричних баз даних
Index Copernicus та Google Scholar

Е 45 Економічний простір: Збірник наукових праць. – № 163. – Дніпро: ПДАБА, 2020. – 138 с.

У збірнику розглядаються сучасні проблеми просторових економічних систем, сталого екологозбережуючого розвитку економіки, інноваційних процесів макро і мікрорівня, кластерних форм організації бізнесу, ресурсозбереження, фінансових та інвестиційних аспектів економічного зростання, ефективності регуляційних дій органів державного управління та місцевого самоврядування. Окремої уваги в збірнику набувають питання підвищення якості освітянських функцій вищих навчальних закладів, ролі освіти в постіндустріальному суспільстві. Рекомендовано для студентів, аспірантів, науковців, викладачів, представників органів державного управління та місцевого самоврядування.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою
програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN 2224-6282 (print)
ISSN 2224-6290 (online)

© Оформлення «Видавничий дім «Гельветика», 2020

Наукове видання

ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

Збірник наукових праць

№ 163, 2020

Українською, російською та англійською мовами

Відповідальний редактор: *Вертелецька О.М.*
Технічний редактор: *Войтюк Ю.Г.*

Підписано до друку 24.12.2020 р.
Формат 60х84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 16,04.
Наклад 100 прим.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (048) 709 38 69, +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.

УДК 338.439.5/6 (477.5)
DOI: https://doi.org/10.32782/2224-6282/163-21

Рудич А. І.
кандидат економічних наук, доцент,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-5416-4508

Rudych Alla
Poltava State Agrarian University

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ПОЛТАВСЬКОГО РЕГІОНУ: СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ, ЕКСТРАПОЛЯЦІЯ

Одним з основних проблемних питань сьогодення є забезпечення продовольчої безпеки країни та її регіонів. Рівень продовольчої безпеки має коливання та зміни у часі, тому саме така ситуація підкреслює підвищення її актуальності та забезпечення стабільності. Досліджуючи її рівень у регіоні, доцільно вивчати особливості залежності його від внутрішніх чинників впливу: сучасного стану забезпечення продовольством населення регіону в достатній кількості, якості та асортименті, від реальних можливостей населення споживати необхідну раціональну норму продовольства належної якості. Важливим складником характеристики продовольчої безпеки регіону, відповідно до нормативних документів, є науково обґрунтовані індикатори безпеки. Формування продовольчої безпеки країни та регіонів являє собою цілісний комплексний характер, який пов'язаний із макроекономічним розвитком держави. Основними умовами нормального функціонування продовольчого ринку і забезпечення населення високоякісними продуктами харчування є цілеспрямоване і раціональне використання наявних та потенційних природних, виробничих, демографічних, соціальних, науково-технічних й інвестиційних ресурсів, що сприяють повноцінному функціонуванню і розвитку системи продовольчого забезпечення населення регіонів за рахунок місцевого виробництва згідно з науково обґрунтованими нормами.

Ключові слова: *економічна політика, регіон, продовольча безпека, індикатори, баланс, раціон, самозабезпечення.*

FOOD SECURITY OF POLTAVA REGION: STATE, TRENDS, EXTRAPOLATION

One of the main problems of today is to ensure food security of the country and its regions. The level of food security has fluctuations and changes over time, so this situation emphasizes the increasing relevance and stability. Investigating its level in the region, it is advisable to study the features of its dependence on internal factors: the current state of food supply in the region in sufficient quantity, quality and range, the real ability of the population to consume a rational norm of food of proper quality. An important component of the characteristics of food security in the region, in accordance with regulations, are scientifically sound safety indicators. The formation of food security of the country and regions is a holistic complex, which is associated with the macroeconomic development of the state. Food security strategy - functional, involves the development of economic characteristics of the control system and their main criteria, which allow for rapid assessment of regional food security and effective decisions on changes in the parameters of the developed strategy. Based on the dynamics of characteristics, extrapolation (forecast levels) are developed for trends and patterns of development and the parameters of the strategy that affect the change of development trends and fluctuations are adjusted. To comprehensively assess the state of food security in Poltava region, the main indicators were studied: providing the diet with the main types of products, economic affordability of food, the capacity of the domestic market of certain foods and food independence of certain foods. The implementation of these measures should be the basis for the formation of a differentiated system of sustainable food supply of the regions. The criterion of completeness of food supply of the region is the degree of its self-sufficiency, and the criterion of sustainability of food supply is the stability of demand and demand for the main types of products due to local production, import and use of reserve funds. The main conditions for the proper functioning of the food market and providing the population with high quality food are targeted and rational use of available and potential natural, industrial, demographic, social, scientific, technical and investment resources that contribute to the full functioning and development of food security through local production. in accordance with scientifically sound standards.

Keywords: *economic policy, region, food security, indicators, balance, ration, self-sufficiency.*

JEL classification: *R11, R12, R13*

Постановка проблеми. Прагнення України до інтеграції у європейське співтовариство передбачає вирішення проблеми продовольчої безпеки. Як показує світова практика, лише та держава може проводити незалежну стабільну політику, яка гарантує забезпечення населення якісними продуктами харчування за будь-яких ситуацій. Саме в забезпеченні країни продовольством поєднуються всі сучасні численні проблеми функціонування АПК і реалізації економічної політики держави. Згідно з нормативними актами України, продовольча безпека визначається як захищеність життєвих інтересів людини, що виражається в гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування для підтримання її звичайної життєвої діяльності [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий внесок у дослідження стану та особливостей формування продовольчої безпеки як регіонів, так і країни зробили такі вітчизняні фахівці: Л. Акімова [1], М. Бабич [2], О. Богданович [3], В. Власов, О. Кондра [5], М. Одінцов [6], Г. Прунцева [7], В. Саблук, С. Щербина [8].

Мета статті полягає у комплексній оцінці стану продовольчої безпеки Полтавської області на основі аналізу показників динаміки і тенденцій основних індикаторів та розрахунку їх екстраполяційних рівнів.

© Рудич А. І., 2020

Виклад основного матеріалу. Рівень продовольчої безпеки держави формується під впливом внутрішніх (структура споживання продуктів, виробничий потенціал АПК, стан природних ресурсів, відповідність продовольства стандартам та ін.) та зовнішніх (обсяги і структура експорту-імпорту продовольства, глобальна продовольча проблема, зовнішньоекономічна політика і діяльність держави тощо) чинників.

Особливість формування продовольчої безпеки країни являє собою цілісний комплексний характер, який тісно пов'язаний із макроекономічним розвитком держави у цілому та її регіонів зокрема. Стан продовольчої безпеки в регіонах досліджується розрахунками й аналізом основних специфічних територіальних особливостей:

– природно-кліматичних умов;

– соціально-економічних особливостей;

– стану агропромислового виробництва і продовольчого ринку;

– достатності продовольства.

Регіональні (територіальні) особливості концентрують усю сукупність ризиків, загроз і небезпек, які впливають не лише на рівень безпеки регіону, а й можуть змінювати формування продовольчої безпеки країни у цілому [5].

Забезпечення продовольчої безпеки регіону є першочерговою проблемою, яка щорічно має тенденцію до підвищення її актуальності. Досліджуючи її рівень в регіоні, доцільно наголосити на залежності його від внутрішніх чинників впливу: по-перше, від сучасного стану забезпечення продовольством населення регіону в достатній кількості, якості та асортименті; по-друге, від реальних можливостей населення вживати необхідну раціональну кількість продовольства належної якості. Тому за основу характеристики продовольчої безпеки регіону, відповідно до нормативних документів, доцільно брати індикатори безпеки [4].

Індикатор продовольчої безпеки – це кількісна та якісна характеристика стану, динаміки і перспектив фізичної та економічної доступності харчових продуктів для всіх соціальних і демографічних груп населення, рівня та структури їх споживання, якості й безпеки продовольства, стійкості та ступеню незалежності внутрішнього продовольчого ринку, рівня розвитку аграрного сектору та пов'язаних із ним галузей економіки, а також ефективності використання аграрного природно-ресурсного потенціалу. Критерії продовольчої безпеки – це граничне (порогове) значення індикатора, що є межею, поза якою продовольча ситуація у країні чи регіоні вважається небезпечною [10].

Для дослідження індикаторів продовольчої безпеки Полтавської області як показників її кількісної характеристики взято: рівень споживання населенням та забезпечення раціону основних видів продовольства; економічну доступність та самозабезпечення продуктами харчування; ємність внутрішнього ринку продовольства області; достатність і незалежність окремих продовольчих ресурсів.

Порядок формування стратегії продовольчої безпеки регіону складається з двох етапів. Перший – організаційно-аналітичний – передбачає чітку побудову стратегії продовольчої безпеки, яка закладається в аналізі стану загальної економічної безпеки досліджуваного регіону, вивчення його природних ресурсів, рівня їх освоєння, територіальних особливостей соціально-економічного розвитку, майнового потенціалу регіону та його значення на державному рівні. Стан продовольчої безпеки регіону полягає у визначенні її ключових факторів і граничних критеріїв, розробленні стратегії розвитку на підставі побудованої комплексної економіко-математичної моделі та заходів з її впровадження та вдосконалення.

Другий етап побудови стратегії продовольчої безпеки – функціональний – передбачає розроблення економічних характеристик системи контролю та їх основних критеріїв, які дають можливість оперативної оцінки стану регіональної продовольчої безпеки та прийняття ефективних рішень відносно змін параметрів розробленої стратегії. На підставі динаміки характеристик розробляють екстраполяційні (прогнозні) рівні щодо тенденцій і закономірностей розвитку та корегуються параметри стратегії, що впливають на зміну тенденцій розвитку і коливань [6].

Для комплексної оцінки стану продовольчої безпеки Полтавської області було досліджено основні індикатори: забезпечення раціону харчування основними видами продуктів, економічна доступність продовольства, ємність внутрішнього ринку окремих продуктів харчування та продовольча незалежність окремих видів продовольства.

Важливим індикатором рівня продовольчої безпеки є забезпечення раціону людини основними видами продуктів харчування (табл. 1), який визначається як співвідношення фактичного споживання окремого продукту та його затвердженої раціональної норми. Оптимальним уважається відношення, коли фактичне споживання продуктів харчування на одну особу впродовж року відповідає раціональній нормі, тобто коефіцієнт співвідношення фактичного і раціонального споживання дорівнює одиниці [7].

Баланс споживання основних продуктів харчування свідчить, що в Полтавській області у переважній більшості основних видів продовольства фактичне споживання перебуває нижче раціональної норми.

Аналіз індикатора споживання продуктів харчування показав, що протягом досліджуваного періоду (2013–2019 рр.) у регіоні найбільше відставання фактичного споживання від раціонального спостерігалося по фруктах, ягодах, горіхах і винограду – на 47–65%; молока і молочних продуктів – на 33–45%; м'яса і м'ясопродуктів – на 15–30%; риби і рибних продуктів – на 5–30%; яєць – на 17–26% та картоплі – на 16–32%. Водночас тільки по двох продовольчих групах (олія та інші рослинні жири і хліб та хлібні продукти) фактичне споживання в останні роки перевищило рівень раціональної норми в середньому на 7% та 20% відповідно.

Така ситуація свідчить про чітко виражену незбалансованість харчових раціонів населення регіону, яке намагається забезпечити власні енергетичні потреби за рахунок дешевої, фінансово доступної їжі, передусім хлібопродуктів. Особливо викликає занепокоєння той факт, що споживання картоплі та овочів і баштанних культур має стабільну тенденцію низького і недостатнього рівня споживання цих продуктів харчування, що говорить про скорочення їх виробництва у домогосподарствах регіону.

Одним із важливих індикаторів продовольчої безпеки є індикатор економічної доступності продуктів

Таблиця 1

Динаміка індикатора споживання продуктів харчування в Полтавській області за 2013–2019 рр.

Види продуктів харчування (за рік/особа, кг)	Раціональна норма, кг	Споживання продуктів / Індикатор достатності						
		Роки						
		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Хліб та хлібні продукти	101	124	114	109	103	102	103	102
		1,22	1,13	1,08	1,02	1,01	1,02	1,01
М'ясо та м'ясопродукти	80	68	65	60	58	59	56	66
		0,85	0,81	0,75	0,73	0,74	0,70	0,83
Молоко та молочні продукти	380	254	239	234	228	224	208	210
		0,67	0,63	0,62	0,60	0,59	0,55	0,55
Яйця, шт.	290	240	216	228	228	240	216	228
		0,83	0,74	0,79	0,79	0,83	0,74	0,79
Риба та рибопродукти	20	22	19	16	14	17	16	18
		1,10	0,95	0,80	0,70	0,85	0,80	0,90
Цукор	38	37	35	30	29	31	29	30
		0,97	0,92	0,79	0,76	0,82	0,76	0,79
Олія та інші рослинні жири	13	18	17	17	16	15	14	14
		1,38	1,31	1,31	1,23	1,15	1,08	1,08
Картопля	124	104	86	91	98	88	84	94
		0,84	0,69	0,73	0,79	0,71	0,68	0,76
Овочі та баштанні культури	161	124	103	115	115	112	112	116
		0,77	0,64	0,71	0,71	0,70	0,70	0,72
Фрукти, ягоди, горіхи, виноград	90	48	38	32	36	41	38	40
		0,53	0,42	0,35	0,40	0,45	0,42	0,44

харчування. Саме він дає можливість оцінити рівень продовольчої безпеки всього регіону і визначається як частка сукупних витрат на харчування у загальному підсумку сукупних витрат домогосподарств регіону (табл. 2). Пороговим (граничним) критерієм даного індикатора вважається значення в межах 60,0%.

Населення Полтавської області, за даними табл. 2, витрачає в середньому 47% отриманих коштів на придбання продуктів харчування. Слід зауважити, що для європейських економічно розвинених країн даний індикатор коливається в межах від 10% до 25%. Стан доступності продуктів харчування в Україні перевищує європейський рівень в 2–2,5 рази і свідчить про ризики на ринку продуктів досліджуваної області та загрозу продовольчій безпеці регіону.

Досліджуючи дану ситуацію, звертаємо увагу, що прискорення змін сукупних витрат і витрат на харчування має різну швидкість, тому індикатор економічної доступності має чітко виражені коливання. У зв'язку із цим доцільно визначити загальну тенденцію індикатора та екстраполювати його рівень на перспективу. Для цього застосовано аналітичне вирівнювання динаміки, яке проводиться за допомогою математичної формули, що найбільш точно відображає загальну тенденцію. Під час вирівнювання динамічного ряду за допомогою прямої лінії $У_t=a_0+a_1t$ параметри рівняння визначаються за системою рівнянь:

$$\begin{cases} a_0\, n + a_1\, \Sigma t = \Sigma y \\ a_0\, \Sigma t + a_1\, \Sigma t^2 = \Sigma ty, \end{cases}, \quad (1)$$

звідси: $a_0 = \dfrac{\Sigma y}{n}$; $a_1 = \dfrac{\Sigma ty}{\Sigma t^2}$. (2)

Для проведення допоміжних розрахунків рекомендується використовувати такий макет таблиці (табл. 3).

Загальна тенденція рівня економічної доступності продуктів харчування показує, незалежно від коливань, зниження її рівня починаючи з 2013 р. Середньорічне зниження рівня індикатора становить 0,55%, проте слід зауважити, що і прогнозні розрахунки на період до 2022 р. продовжують дану тенденцію і показують позитивні напрями економічної доступності продуктів харчування в Полтавській області.

Умовою продовольчої безпеки країни як важливого складника економічної безпеки є самозабезпечення,

Таблиця 2

Індикатор економічної доступності продуктів харчування Полтавської області за 2013–2019 рр.

Рік	Сукупні витрати, грн	Витрати на харчування, грн	Індикатор економічної доступності продуктів харчування, %
2013	3615,8	1826,0	50,5
2014	3781,9	1860,7	49,2
2015	4649,9	2325,0	50,0
2016	5035,2	2492,4	49,5
2017	6714,5	3021,5	45,0
2018	7202,9	3255,7	45,2
2019	7773,4	3863,4	49,7

Таблиця 3

Вихідні та розрахункові дані для вирівнювання ряду динаміки за рівнянням прямої

Роки	Змінна часу	Фактичний рівень показника	Розрахункові величини			Теоретичний рівень показника
n	*t*	*У*	*ty*	t^2	a_1t	$У_t=a_0+a_1t$
2013	–3	50,5	–151,5	9	1,65	50,1
2014	– 2	49,2	–98,4	4	1,1	49,4
2015	–1	50,0	–50,0	1	0,55	49,0
2016	0	49,5	0	0	0	48,4
2017	1	45,0	45,0	1	–0,55	48,0
2018	2	45,2	90,4	4	–1,1	47,4
2019	3	49,7	149,1	9	–1,65	46,9
Разом	**0**	**339,1**	**–15,4**	**28**	**х**	**339,1**
2020	4	прогноз				46,4
2021	5	прогноз				45,8
2022	6	прогноз				45,2

що передбачає задоволення потреб населення основними продуктами харчування за рахунок власного виробництва. Однак в умовах фінансової нестабільності відбувається зниження рівня платоспроможності та, як наслідок, зменшення попиту населення на продовольство. У такій ситуації рівень самозабезпечення продуктами харчування визначається не повнотою задоволення зниженого рівня попиту населення на продовольство, а лише рівнем задоволення в ньому нормативної потреби споживання основних продуктів харчування. У перспективі під час удосконалення питань соціально орієнтованої політики прогресивний розвиток економіки залежно від регулюючої ролі держави забезпечується зближенням платоспроможного попиту населення на продукти харчування до раціональної норми [4].

Для визначення потенціальних можливостей країни у забезпеченні власних потреб продовольством визначаються показники обсягу виробництва і рівня споживання продуктів на душу населення, ступінь самозабезпечення основними видами продовольства, що відображає порогові значення і відповідає характеристиці індикаторів продовольчої безпеки. Рівень самозабезпечення продовольством розраховується як процентне відношення валового виробництва певного продукту до його споживання:

$$C = 1 – (НП – П) / НП,$$

де *С* – рівень самозабезпечення в частках одиниці;

НП – норматив споживання продуктів;

П – фактичний обсяг виробництва на душу населення [6].

Оцінку динаміки рівня самозабезпеченості Полтавської області основними продовольчими товарами доцільно здійснювати на основі рівнів показників виробництва та споживання продовольства в розрахунку на одну особу (табл. 4).

Самозабезпечення основними продуктами харчування населення Полтавського регіону аналогічне ситуації в країні й говорить про незадовільний стан у напрямі забезпечення області м’ясом та м’ясопродуктами, молоком і молочними продуктами на 18,8% та 5,8% відповідно. Незадовільним рівнем самозабезпечення в області за весь період дослідження є група «фрукти, ягоди горіхи, виноград» – від 13,5% до 16,8%, що пояснюється незначною кількістю підприємств-виробників та зонально-кліматичними особливостями регіону.

Слід відзначити, що на Полтавщині спостерігається тенденція до зменшення обсягів споживання окремих продуктів харчування, а зниження середньодушового споживання веде до скорочення ємності внутрішнього ринку (табл. 5).

Аналізуючи ємність внутрішнього ринку області в 2019 р. порівняно з 2014 р., спостерігаємо збільшення продовольчих груп лише по м’ясу та м’ясопродуктах та овочах і баштанних культурах – на 8,4% і 1,4% відповідно. Зниження середньодушового споживання продуктів харчування призвело до скорочення споживання

Таблиця 4

Динаміка рівня самозабезпечення населення Полтавської області продуктами харчування

Продукти	Коефіцієнт самозабезпечення, %						
	Роки						
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Хліб та хлібні продукти	90,5	84,5	103,0	102,3	110,6	111,3	108,9
М’ясо та м’ясопродукти	70,4	67,1	68,3	85,2	76,6	78,5	81,2
Молоко та молочні продукти	92,3	91,4	90,1	87,3	95,1	98,5	94,2
Яйця, шт.	138,5	125,0	108,4	115,3	120,4	124,7	120,9
Цукор	102,6	94,3	95,2	90,6	90,1	87,9	89,0
Олія та інші рослинні жири	119,2	108,6	102,1	95,3	99,6	103,6	105,8
Картопля	203,1	136,2	140,2	150,3	147,3	146,8	140,9
Овочі та баштанні культури	89,9	94,8	102,4	100,1	102,7	98,3	98,6
Фрукти, ягоди, горіхи, виноград	13,5	14,6	16,8	14,1	13,4	13,9	14,6

Таблиця 5

Динаміка індикатора ємності внутрішнього ринку Полтавської області

Продукти	Ємність внутрішнього ринку						2019 р. до 2014 р.
	Роки						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Хліб та хлібні продукти	5509,3	5392,2	5105,9	5046,8	4990,0	4933,0	89,5
М'ясо та м'ясопродукти	2353,1	2124,6	2384,0	2339,4	2478,0	2550,0	108,4
Молоко та молочні продукти	11524,3	10448,1	9469,8	9363,0	9797,0	10050,0	87,2
Яйця, шт.	947	722	767	818	810	813	85,8
Цукор	2048,6	1860,0	1704,0	1758,3	1713,0	1686,0	82,3
Олія та інші рослинні жири	729,4	664,2	680,0	625,3	591,0	604,0	82,8
Картопля	6543,2	6065,0	5913,8	6368,3	6394,0	6161,0	94,2
Овочі та баштанні культури	7329,8	5509,0	6581,3	7440,0	7452,0	7431,0	101,4

хліба та хлібних виробів на 10,5%, молока та молочних продуктів – на 12,8%, яєць – на 14,2%, цукру – на 17,7%, олії – на 17,8% та картоплі – на 5,8%.

Виробництво аграрної продукції зумовлене природно-кліматичними і екологічними чинниками. Так, наприклад, Вінницька, Полтавська, Кіровоградська, Черкаська області (Лісостеп) виробляють хліба та хлібних продуктів у середньому на одну особу до восьми разів більше, ніж у Закарпатській, Волинській, Івано-Франківській та Львівській областях. Проте відмінність у споживанні населенням цих продуктів різниться лише на 5–8%. Таким чином, регіональні відмінності за обсягами аграрного і промислового виробництва і за рівнем задоволення норм харчування мають актуальність; окрім впливу зональних природно-кліматичних чинників, це питання залежить і від соціально-економічних факторів та рівня економічного розвитку регіону.

Висновки. Таким чином, можна сформулювати такі заходи забезпечення регіону необхідним рівнем продовольства:

– заохочення виробників харчової та переробної промисловості до раціонального використання сировини, задоволення попиту різних соціальних груп населення: потреби в дитячому, дієтичному (лікувальному) харчуванні, у відносно дешевших продуктах для малозабезпеченої частини населення;

– скорочення складних перевезень сировини і кінцевої продукції;

– підтримка підприємств – виробників продуктів харчування з метою забезпечення їм необхідної рентабельності, що забезпечує просте і розширене відтворення;

– постійний захист економічних інтересів споживачів продовольства шляхом регулювання ринкових цін;

– контроль над зростанням доходів населення, підвищення рівня його зайнятості, оплати праці та соціальних виплат, що забезпечить зростання платоспроможності, попиту й економічну доступність продовольства;

– контроль якості виробництва і реалізації продовольства.

Визначені заходи повинні створити основу стабільного формування диференційованої системи якісного забезпечення регіонів продовольством. Критерієм задовільного продовольчого забезпечення регіону є ступінь його самозабезпечення, а відповідно, критерієм самозабезпечення – стабільність потреби, попиту і пропозиції на основні види продуктів харчування за рахунок місцевого виробництва, ввезення і використання резервних фондів.

Основними умовами нормального функціонування продовольчого ринку і забезпечення населення високоякісними продуктами харчування є цілеспрямоване й раціональне використання наявних та потенційних природних, виробничих, демографічних, соціальних, науково-технічних й інвестиційних ресурсів, що сприяють повноцінному функціонуванню і розвитку системи продовольчого забезпечення населення регіонів за рахунок місцевого виробництва згідно з науково обґрунтованими нормами.

Список використаних джерел:

1. Акімова Л.М. Аналіз стану економічної безпеки за суб'єктивними оцінками експертів. *Публічне адміністрування: теорія та практика.* 2018. Вип. 2 (20). С. 3–14. URL: http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2018-02(20)/7.pdf.

2. Бабич М.М. Індикатори продовольчої безпеки в Україні: тенденції розвитку. *Економіка АПК.* 2018. № 5. С. 41–50.

3. Богданович О.А. Актуальні питання продовольчої безпеки. *Вісник ХНТУСГ.* 2012. Вип. 127. С. 53–60. URL: http://khntusg.com.ua/wp-content/uploads/2012/11/visnik_hntusg_202.pdf.

4. Власов В.І., Саблук В.П., Лисак М.А. Методичні підходи щодо оцінки продовольчої безпеки країни. *Економіка АПК.* 2009. № 8. С. 43–45. URL: http://eapk.org.ua/archive/2009/08.

5. Кондра О.Р. Оцінювання стану продовольчої безпеки регіону. *Регіональна економіка.* 2014. № 4. С. 78–86. URL: http://ird.gov.ua/pe/re201404/re201404_078_KondraOR.pdf.

6. Одінцов М.М., Одінцов О.М. Продовольча безпека в умовах трансформаційної економіки. *Економіка АПК.* 2011. № 5. С. 23–28. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/5_2011/7.pdf.

7. Прунцева Г.О. Методологічні засади оцінки системи продовольчої безпеки. *Економіка та держава.* 2020. № 6. С. 151–154. URL: DOI: 10.32702/2306-6806.2020.6.151.

8. Щербина С.В. Аналітичне дослідження стану продовольчої безпеки в Україні у контексті запровадження адресної допомоги у продуктах харчування для малозабезпеченого населення. URL: http://www.auu.org.ua/media/publications/743/files/Policy Research_2018_12_17_10_21_51_429866.pdf.

9. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України за 2018 р. : статистичний збірник. Київ. 2018. 53 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/07/zb_bsoph2018_pdf.

10. Методика визначення основних індикаторів продовольчої безпеки : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.12.2007 №1379. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1379-2007-%D0%BF.

11. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua.

References:

1. Akimova L.M. (2018) Analiz stanu ekonomichnoji bezpeky za sub'jektyvnymy ocinkamy ekspertiv. *Publichne administruvannja: teorija ta praktyka,* vol. 2 (20), pp. 3–14. Available at: http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2018-02(20)/7.pdf.

2. Babych M.M. (2018) Indykatory prodovoljchoji bezpeky v Ukrajini: tendenciji rozvytku. *Ekonomika APK,* no. 5, pp. 41–50.

3. Boghdanovych O.A. (2012) Aktualjni pytannja prodovoljchoji bezpeky. *Visnyk KhNTUSGh,* vol. 127, pp. 53–60. Available at: http://khntusg.com.ua/wp-content/uploads/2012/11/visnik_hntusg_202.pdf.

4. Vlasov V.I., Sabluk V.P., Lysak M.A. (2009) Metodychni pidkhody shhodo ocinky prodovoljchoji bezpeky krajiny. *Ekonomika APK,* no. 8, pp. 43–45. Available at: http://eapk.org.ua/archive/2009/08.

5. Kondra O.R. (2014) Ocinjuvannja stanu prodovoljchoji bezpeky reghionu. *Reghionaljna ekonomika,* no. 4, pp. 78–86. Available at: http://ird.gov.ua/pe/re201404/re201404_078_KondraOR.pdf.

6. Odincov M.M., Odincov O.M. (2011) Prodovoljcha bezpeka v umovakh transformacijnoji ekonomiky. *Ekonomika APK,* no. 5, pp. 23–28. Available at: http://www.agrosvit.info/pdf/5_2011/7.pdf.

7. Prunceva Gh.O. (2020) Metodologhichni zasady ocinky systemy prodovoljchoji bezpeky. *Ekonomika ta derzhava,* no. 6, pp. 151–154. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.6.151.

8. Shherbyna S.V. Analitychne doslidzhennja stanu prodovoljchoji bezpeky v Ukrajini u konteksti zaprovadzhennja adresnoji dopomoghy u produktakh kharchuvannja dlja malozabezpechenogho naselennja. Available at: http://www.auu.org.ua/media/publications/743/files/PolicyResearch_2018_12_17_10_21_51_429866.pdf.

9. Statystychnyj zbirnyk «Balansy ta spozhyvannja osnovnykh produktiv kharchuvannja naselennjam Ukrajiny» za 2018 r. Kyiv. 2018. 53 p. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/07/zb_bsoph2018_pdf.

10. Metodyka vyznachennja osnovnykh indykatoriv prodovoljchoji bezpeky: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrajiny vid 5.12.2007 r. № 1379. Available at: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1379-2007-%D0%BF.

11. Oficijnyj sajt Derzhavnogho komitetu statystyky Ukrajiny. Available at: www.ukrstat.gov.ua.

Чала В. С., Ротко А. О.
ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ **67**

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Кошельок Г. В.
СУЧАСНИЙ СТАН ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ **73**

Кудельський В. Е.
ФІНАНСОВА ДІАГНОСТИКА У СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ **81**

Кушнір Л. В.
ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ДОХОДНОСТІ ДЕРЖАВНИХ МОРСЬКИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ **85**

Носаченко О. А.
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СЦЕНАРІЇВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В КРИЗОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ **92**

Фесенко Г. О.
ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ **97**

Чупир О. М., Бурлака Є. О.
МЕТОДИКА ОЦІНКИ РІВНЯ РОЗВИТКУ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ **103**

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Мельникова М. В., Градобоєва Є. С.
АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СТАЛО РОЗВИНУТИХ МІСТ **109**

Писарева І. В., Рябєв А. А., Педосенко А. В.
ОЦІНКА ТУРИСТСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ **114**

Рудич А. І.
ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ПОЛТАВСЬКОГО РЕГІОНУ: СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ, ЕКСТРАПОЛЯЦІЯ **120**

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Науменкова С. В., Міщенко С. В., Дорофеєв Д. А.
СВІТОВИЙ ДОСВІД ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ **126**

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

Примуш Ю. С., Головченко Є. Ю.
ОПТИМІЗАЦІЯ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ ПІДПРИЄМСТВ **133**